

УДК 321:327

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v053.2025.41>**П. Г. Петров**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9124-1763>

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародних відносин

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Е-ПЕТИЦІЇ, ОНЛАЙН-КОНСУЛЬТАЦІЇ ТА ЦИФРОВЕ ГОЛОСУВАННЯ: ВПЛИВ НА РЕАЛЬНІ ПОЛІТИЧНІ РІШЕННЯ

Постановка проблеми. У цифрову епоху традиційні форми політичної участі громадян доповнюються або навіть витісняються новими цифровими інструментами – такими як е-петиції, онлайн-консультації та електронне голосування. Ці інструменти, що формально покликані посилити участь громадян у процесі ухвалення рішень, на практиці викликають низку питань та додаткові виклики перед державами. Незважаючи на швидке поширення електронних платформ участі у багатьох країнах, наукові та емпіричні дослідження вказують на суперечливість їхнього впливу. З одного боку, цифрові інструменти розширюють можливості для залучення громадян до політики, надають доступ до інформації та знижують поріг участі. З іншого – існують значні ризики: нерівний доступ до ІКТ, низький рівень цифрової грамотності, відсутність зворотного зв'язку від влади, а також можливості маніпуляцій і зловживань, особливо у сфері електронного голосування. Проблема, яка постає у фокусі цього дослідження, полягає у необхідності критичного аналізу цифрових механізмів участі, що трансформують процес прийняття політичних рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження у сфері електронної демократії акцентують на зростаючій ролі цифрових технологій у трансформації політичної участі. Наукова увага зосереджена на питаннях доступності інструментів участі, прозорості політичної взаємодії, безпеки електронного голосування та етичних викликах цифрового врядування. К. Лестон-Бандейра доводить, що е-петиції можуть впливати на інституційні процеси, виступаючи інструментом зворотного зв'язку. Аналогічну роль онлайн-консультацій у китайському контексті аналізують Б. Хі та М. Воррен. Технологічні інновації, зокрема блокчейн, розглядаються як засіб посилення довіри до цифрового голосування С. Чоухан, Г. Шарма. Теоретичні засади участі закладені у класичних працях Р. Дала та П. Норріс, які вказують на значення інклюзивності та цифрової нерівності. М. Кастельс трактує цифрову участь як горизонтальне об'єднання громадян навколо ідей. Актуальні публікації підкреслюють важливість прозорості алгоритмів (European Commis-

sion), цифрової грамотності (Ministry of Digital Transformation of Ukraine), інклюзивності та розвитку гібридних моделей участі В. Чжан, Aspen Digital. Отже, цифрові інструменти дедалі більше сприймаються не як технічні засоби, а як елементи нової демократичної культури, що потребують міждисциплінарного осмислення та емпіричної верифікації.

Метою статті є проаналізувати реальний вплив цифрових інструментів участі громадян – зокрема електронних петицій, онлайн-консультацій і цифрового голосування – на процес ухвалення політичних рішень у демократичних державах; визначити ключові фактори, що зумовлюють ефективність цих інструментів, а також окреслити виклики та перспективи їх подальшого розвитку в умовах цифрової трансформації демократії.

Виклад основного матеріалу. У цифрову епоху політична участь значною мірою трансформується під впливом нових ІКТ. Одними з найбільш поширених інструментів участі стали електронні петиції (е-петиції), онлайн-консультації з громадською та електронне голосування (e-voting). Ці форми цифрової комунікації між громадянами та владою дозволяють реалізовувати елементи прямої демократії, розширюючи можливості для участі у процесі прийняття політичних рішень [4, с. 154–159]. Е-петиції, як цифрова форма громадської ініціативи, яка дозволяє громадянам порушувати питання, звертатися до органів влади та ініціювати зміни в законодавстві або політиці, стали масовим і доступним інструментом політичної мобілізації. У свою чергу, онлайн-консультації – це інтерактивна форма діалогу між державою і суспільством, за якої влада запитує думку громадян щодо нових нормативних актів, рішень чи бюджетних витрат. Нарешті, електронне голосування (e-voting) є однією з найбільш чутливих і технологічно складних форм е-участі, що передбачає голосування громадян за допомогою цифрових систем – наприклад, як у випадку з Естонією [17, с. 11–13].

Теоретичну основу для вивчення цифрової участі формують класичні та сучасні концепції політичної участі. Роберт Дал ще в 1971 році визначив політичну участь як одну з основних ознак полі-

архії – політичної системи, що забезпечує конкуренцію і доступ до процесу прийняття рішень [5]. В умовах цифровізації ця модель зазнає змін: участь набуває більш горизонтального характеру, знижується роль традиційних посередників, а цифрові медіа стають ключовим простором взаємодії. Мануель Кастельс наголошує на тому, що нові соціальні рухи в епоху Інтернету базуються не стільки на ієрархіях, скільки на мережевих структурах – і саме цифрові технології є каталізатором таких горизонтальних мобілізацій [2]. Натомість Піппа Норріс звертає увагу на цифрову нерівність та асиметричний доступ до ІКТ, що може поглиблювати політичну апатію серед певних груп населення, навіть попри загальну доступність цифрових каналів участі [15, с. 268–270]. У цьому контексті поняття цифрової демократії розглядається як еволюція деліберативної демократії, де участь громадян у прийнятті рішень базується на публічному обговоренні, відкритості та взаємній відповідальності. Цифрові технології стають не лише каналами передачі інформації, а й новими публічними сферами – просторами, де відбувається політична дискусія, формування колективної волі та тиск на ухвалення рішень [10, с. 8–11].

Сучасні підходи до вивчення політичної участі в цифрову епоху вимагають перегляду класичних теорій участі з урахуванням нових технологічних і соціальних реалій. Е-петиції, онлайн-консультації та електронне голосування виступають не лише як технічні інструменти, а як елементи нової демократичної екосистеми, яка перебуває в постійному розвитку.

У ХХІ столітті цифрові технології суттєво змінюють характер політичної участі громадян, створюючи нові платформи для взаємодії між державою та суспільством. Три основні інструменти, які особливо заслуговують на увагу – це електронні петиції, онлайн-консультації та цифрове голосування. Вони уможливають не лише швидший зворотний зв'язок, а й потенційно змінюють традиційну модель прийняття політичних рішень.

Електронні петиції стали дієвим інструментом впливу на політичний порядок денний. У Великій Британії петиції, що набирають понад 100 000 підписів, підлягають парламентському розгляду [13, с. 417–418]. В Україні цей механізм закріплений законодавчо, і його популярність зростає, особливо в умовах обмежених форм протесту під час воєнного стану [12]. Онлайн-консультації дають громадянам змогу висловлювати позицію щодо проєктів політик ще до їх ухвалення. ЄС активно використовує цей формат через платформи Єврокомісії [8], а в Китаї – навіть за авторитарних умов – він слугує засобом збирання суспільного зворотного зв'язку [11, с. 433]. Електронне голосування, як у випадку Естонії, спрощує доступ до виборів для широких груп громадян. Утім, у краї-

нах на кшталт США воно викликає занепокоєння щодо кібербезпеки [6]. Новітні рішення, зокрема на основі блокчейну, покликані зміцнити довіру до таких процесів [3].

Загалом, цифрові інструменти участі відкривають нові можливості для демократії, проте потребують належного технологічного, правового й інституційного забезпечення. Так, наприклад, Естонія є піонером у впровадженні електронного голосування. З 2005 року громадяни можуть голосувати онлайн на національних виборах. У 2019 році понад 44% виборців скористалися цією можливістю, що свідчить про зростаючу довіру до цифрових технологій у виборчому процесі [16]. Хоча безпосередній вплив електронного голосування на політичні рішення складно виміряти, його впровадження сприяє підвищенню участі громадян у виборах.

У Швейцарії онлайн-консультації стали важливим інструментом для залучення громадян до процесу прийняття рішень. Вони дозволяють громадянам висловлювати свою думку щодо проєктів законів, політик чи інших важливих питань. Наприклад, під час пандемії COVID-19 цифрові консультації дозволили зберегти безперервність демократичних процесів, забезпечуючи зворотний зв'язок між громадянами та владою [7].

В Україні електронні петиції також стали засобом впливу на владу. Вони дозволяють громадянам висловлювати свою думку та ініціювати зміни, особливо в умовах обмеженого доступу до традиційних механізмів участі.

Порівнюючи ефективність традиційних та цифрових форм участі, можна зазначити, що цифрові інструменти забезпечують швидший та зручніший доступ громадян до процесу прийняття рішень. Однак їхній вплив часто обмежується символічними діями або консультаціями, без обов'язкового врахування результатів у політичних рішеннях. Традиційні форми участі, такі як особисті зустрічі з представниками влади чи участь у громадських слуханнях, можуть мати більш безпосередній вплив, але вимагають більше ресурсів та часу від громадян.

Ефективність цифрових інструментів участі громадян у політичних процесах значною мірою залежить від низки факторів, серед яких ключовими є рівень цифрової грамотності населення, прозорість алгоритмів, доступність технологій, інституційна відкритість влади до цифрових сигналів, а також проблеми легітимності та ризики маніпуляцій.

Рівень цифрової грамотності є фундаментальним чинником, що визначає здатність громадян ефективно використовувати цифрові інструменти для участі у політичному житті. В Україні, за даними дослідження Міністерства цифрової трансформації, у 2023 році 93% дорослого населення

мали принаймні базовий рівень цифрових навичок, що свідчить про позитивну динаміку у порівнянні з попередніми роками [14]. Проте, незважаючи на загальне зростання цифрової грамотності, існують значні відмінності між різними віковими та соціальними групами, що може обмежувати рівень їхньої участі у цифрових формах демократії.

Прозорість алгоритмів, що використовуються у цифрових платформах для участі громадян, є ще одним критичним аспектом. Відсутність прозорості може призводити до недовіри з боку громадськості та викликати сумніви щодо об'єктивності та справедливості процесів прийняття рішень. З метою підвищення прозорості алгоритмів, Європейська комісія створила Європейський центр прозорості алгоритмів, який надає наукову та технічну експертизу для підтримки впровадження «Закону про цифрові послуги» [7]. Така ініціатива спрямована на забезпечення більшої відкритості та підзвітності цифрових платформ.

Доступність цифрових технологій також відіграє важливу роль у забезпеченні ефективної участі громадян. Обмежений доступ до інтернету або відсутність необхідних пристроїв може стати бар'єром для участі у цифрових формах демократії, особливо для мешканців сільських районів або осіб з низьким рівнем доходу. Тому важливо впроваджувати політики, спрямовані на подолання цифрового розриву та забезпечення рівного доступу до цифрових ресурсів для всіх громадян.

Інституційна відкритість влади до цифрових сигналів є ще одним важливим фактором. Навіть за наявності високого рівня цифрової грамотності та доступності технологій, ефективність цифрових інструментів участі буде обмеженою, якщо державні інституції не будуть готові сприймати та враховувати думку громадян. Дослідження показують, що відкритість урядів до цифрових форм участі сприяє підвищенню довіри громадян та ефективності політичних рішень [11, с. 435–437].

Однак, поряд з перевагами, цифрові інструменти участі несуть у собі й певні ризики. Проблеми легітимності та можливість маніпуляцій є серйозними викликами для цифрової демократії. Наприклад, використання анонімних облікових записів у соціальних мережах може призводити до поширення дезінформації та підриву довіри до політичних процесів [9]. Крім того, існує ризик використання цифрових платформ для поширення фейкових новин або впливу на виборчі процеси з боку зовнішніх акторів, що може мати серйозні наслідки для демократичних інституцій.

У сучасному світі цифрові технології відкривають нові горизонти для участі громадян у політичних процесах. Розвиток гібридних моделей участі, підтримка інфраструктури та нормативної бази, а також залучення «периферійних» груп через цифрові канали стають ключовими аспек-

тами у формуванні інклюзивної та ефективної демократії. Гібридні моделі участі, які поєднують онлайн та офлайн форми взаємодії, набувають все більшого значення. Вони дозволяють забезпечити ширший доступ до процесів прийняття рішень, особливо для тих громадян, які з різних причин не можуть бути присутніми фізично. Наприклад, дослідження показують, що такі моделі сприяють підвищенню якості діалогу між громадянами та владою, забезпечуючи більш глибоке розуміння потреб та очікувань суспільства [18].

Підтримка інфраструктури та нормативної бази є необхідною умовою для ефективного функціонування цифрових інструментів участі. Створення відкритих та інтероперабельних платформ, які забезпечують безпечний та зручний доступ до інформації, є важливим кроком у цьому напрямку. Наприклад, ініціатива Decidim демонструє, як відкриті програмні рішення можуть сприяти розвитку участі громадян у прийнятті рішень на місцевому рівні [2].

Залучення «периферійних» груп через цифрові канали є ще одним важливим аспектом розвитку демократії. Багато громад стикаються з бар'єрами, такими як обмежений доступ до технологій або недостатній рівень цифрової грамотності. Для подолання цих перешкод необхідно впроваджувати політики, спрямовані на забезпечення рівного доступу до цифрових ресурсів та навчання. Дослідження підкреслюють важливість включення досвіду та перспектив «периферійних» спільнот у процес розробки технологічних рішень, щоб мінімізувати ризики та забезпечити інклюзивність [1].

Висновки. Цифрові інструменти участі – зокрема е-петиції, онлайн-консультації та електронне голосування – відіграють дедалі важливішу роль у сучасних політичних процесах. Вони створюють нові канали комунікації між громадянами та державними інституціями, сприяють розширенню можливостей політичної участі, знижують бар'єри для залучення до процесів ухвалення рішень та можуть виконувати функцію посередництва між суспільством і владою. У розвинутих демократіях ці інструменти дедалі частіше використовуються як частина більш ширших стратегій е-урядування та партисипативного врядування.

Втім, аналіз емпіричних прикладів з Великої Британії, Естонії, Швейцарії та України вказує на те, що реальний політичний вплив цифрових форм участі є контекстуально залежним і не завжди однозначним. Ефективність таких інструментів визначається рядом критичних чинників, зокрема: рівнем цифрової грамотності громадян, наявністю технологічної інфраструктури, доступністю платформ, прозорістю алгоритмів та ступенем відкритості інституцій до обробки й врахування цифрових «сигналів» від суспільства.

За відсутності належної нормативної бази, механізмів прозорості та підзвітності, а також довіри до цифрових систем, ці інструменти ризикують залишатися лише формальними каналами участі, не впливаючи на змістовну сторону політики.

Водночас динаміка розвитку цифрової демократії окреслює низку напрямів для подальших наукових пошуків. Насамперед актуальним є створення чітких методологічних підходів до вимірювання впливу цифрових інструментів на реальні політичні рішення. Потребують поглибленого аналізу порівняльні дослідження національних моделей цифрової участі, які враховують політичні культури, правові традиції та технічну готовність держав. Особливу увагу варто приділити вивченню включення або виключення «переферійних» груп у цифрові процеси – через виявлення бар'єрів доступу, аналіз ролі цифрової нерівності та пошук шляхів досягнення більшої інклюзивності.

Загалом, цифрова трансформація політичної участі є не завершеним процесом, а полем активної конкуренції між демократичними інноваціями, технологічними обмеженнями та інституційною інерцією. Саме тому цифрова демократія потребує постійного наукового супроводу, оцінювання ефективності та адаптації до нових викликів – із метою перетворення технологічних засобів на справжні інструменти політичного впливу та соціальної справедливості.

Література

1. Between Tech, Democracy, and Marginalized Communities. Aspen Digital. Search. 21.03.2025. URL: <https://www.aspendigital.org/blog/between-tech-democracy-and-marginalized-communities>.
2. How Secure Are U.S. Electronic Voting Systems? Econofact. Cybersecurity. 01.11.2021. URL: <https://econofact.org/how-secure-are-u-s-electronic-voting-systems>.
3. European Centre for Algorithmic Transparency. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/digital-strategy/our-policies/european-centre-algorithmic-transparency_en.
4. Online public consultations. Participedia. METHOD. URL: <https://participedia.net/method/online-consultations>.
5. Digital literacy of the population of Ukraine: a report based on the results of a nationwide survey. Ministry of Digital Transformation of Ukraine. URL: https://osvita.dia.gov.ua/uploads/0/2625-2023_digital_literacy_report.pdf.
6. Castells M. Networks of Outrage and Hope: Social Movements in the Internet Age. Cambridge : Polity Press, 2012. 346 с. URL: <https://voidnetwork.gr/wp-content/uploads/2019/11/Networks-of-Outrage-and-Hope-Social-Movements-in-the-Internet-Age-Manuel-Castells.pdf>.
7. Chouhan S., Sharma G. A New Era of Elections: Leveraging Blockchain for Fair and Transparent Voting. Computer Science. *Cryptography and Security*. 2025. February. URL: <https://doi.org/DOI:10.48550/arXiv.2502.16127>.
8. Coleman S., Blumler J. G. The Internet and Democratic Citizenship. Theory, Practice and Policy. Cambridge : Cambridge University Press, 2012. 221 с. ISBN 9780511818271. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511818271>.
9. Dahl R. Polyarchy: Participation and Opposition. New Haven : Yale University Press, 1971. 250 с.
10. Fuchs C. Digital Democracy and the Public Sphere. TripleC: Communication, Capitalism & Critique. 2021. Vol. 19. C. 1–26. URL: <https://www.triple-c.at/index.php/tripleC/article/view/1178>.
11. He B., Warren M. E. Online Consultation and Citizen Feedback in Chinese Policymaking. The China Quarterly. 2011. Vol. 206. C. 423–443. URL: <https://doi.org/10.1017/S0305741011000468>.
12. Manipulating Social Media to Undermine Democracy / S. Kelly et al. <https://freedomhouse.org/report/freedom-net/2017/manipulating-social-media-undermine-democracy>. Freedom on the Net 2017. URL: <https://freedomhouse.org/report/freedom-net/2017/manipulating-social-media-undermine-democracy>.
13. Kovalchuk O. The electronic petition as a way to influence the power available to every citizen: The role and prospects in Ukraine. Contemporary Social Dynamics and Welfare: Urban and Rural Development Perspectives, Riga, Latvia, 10–12 oct. 2018. Riga : SHS, 2019. C. 1–8.
14. Leston-Bandeira C. Parliamentary petitions and public engagement: an empirical analysis of the role of e-petitions. *Policy & Politics*. 2019. Vol. 47. C. 415–436. URL: <https://doi.org/10.1332/030557319X15579230420117>.
15. Norris P. Digital Divide: Civic Engagement, Information Poverty, and the Internet Worldwide. Cambridge : Cambridge University Press, 2001. 304 с.
16. Vassil K., Solvak M. Internet voting in Estonia 2005–2019: Evidence from eleven elections. *Government Information Quarterly*. 2022. Vol 39. URL: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2021.101662>.
17. E-voting in Estonia: Technological Diffusion and Other Developments over Ten Years (2005–2015) / K. Vassil et al. Studies of Transition States and Societies. 2016. T. 8. C. 1–20.
18. Zhang W. Hybrid deliberation: Citizen dialogues in a post-pandemic era. Civic Tech Lab. Project: Civic Tech. URL: <https://arxiv.org/pdf/2307.11412>.

Анотація

Петров П. Г. Е-петиції, онлайн-консультації та цифрове голосування: вплив на реальні політичні рішення. – Стаття.

У статті досліджено роль цифрових інструментів громадянської участі у процесі ухвалення політичних рішень у демократичних державах. Актуальність теми обумовлена стрімким поширенням інструментів електронної демократії, зокрема е-петицій, онлайн-консультацій та електронного голосування, які декларуються як механізми посилення прозорості, підзвітності та відкритості влади. Водночас на практиці виникають численні виклики, пов'язані з ефективністю цих інструментів, їхньою здатністю впливати на політичні

рішення, проблемами цифрової нерівності, алгоритмічної непрозорості та ризиків маніпуляцій. Метою статті є проаналізувати реальний вплив цифрових інструментів участі громадян – зокрема електронних петицій, онлайн-консультацій і цифрового голосування – на процес ухвалення політичних рішень у демократичних державах; визначити ключові фактори, що зумовлюють ефективність цих інструментів, а також окреслити виклики та перспективи їх подальшого розвитку в умовах цифрової трансформації демократії. У ході дослідження розглянуто приклади функціонування цифрових механізмів участі у Великій Британії, Естонії, Швейцарії та Україні. Аналіз засвідчив, що ці інструменти не є універсально ефективними – їхній результативний вплив залежить від політичного контексту, рівня цифрової грамотності населення, відкритості інституцій до зворотного зв'язку та наявності належної технічної і нормативної інфраструктури. Зокрема, е-петиції часто виступають каталізатором публічних дебатів, онлайн-консультації можуть підвищувати легітимність рішень, а цифрове голосування – забезпечувати доступність виборчих процесів, хоча і супроводжується серйозними питаннями безпеки. У висновках підкреслено, що цифрові форми участі не повинні розглядатися як заміна традиційним демократичним практикам, а радше як їхнє розширення і доповнення. Для підвищення ефективності таких інструментів необхідна синергія між технічними інноваціями, правовим регулюванням, інституційною волею та суспільною довірою.

Ключові слова: цифровізація, цифрова демократія, міжнародні актори, інститути, громадянське суспільство, політична участь, цифрова інклюзія.

Summary

Petrov P. H. E-petitions, online consultations, and digital voting: influence on real political decisions. – Article.

This article explores the role of digital tools for civic participation in the process of political decision-making in democratic states. The relevance of the topic stems from the rapid proliferation of electronic democracy instruments – particularly e-petitions, online consultations, and digital voting – which are promoted as mechanisms for enhancing transparency, accountability, and governmental openness. However, in practice, these tools face numerous challenges related to their effectiveness, actual influence on policy decisions, digital inequality, algorithmic opacity, and the risks of manipulation. The aim of the article is to analyze the actual impact of digital participation instruments – especially e-petitions, online consultations, and digital voting – on political decision-making in democratic states; to identify key factors that determine the effectiveness of these mechanisms; and to outline the challenges and prospects of their further development under conditions of democratic digital transformation. The research examines case studies of digital participation practices in the United Kingdom, Estonia, Switzerland, and Ukraine. The analysis reveals that these instruments are not universally effective – their impact depends on the political context, the population's level of digital literacy, the openness of institutions to feedback, and the presence of appropriate technical and regulatory infrastructure. In particular, e-petitions often act as catalysts for public debate, online consultations can enhance decision-making legitimacy, and digital voting increases electoral accessibility, albeit raising serious security concerns. The conclusions emphasize that digital participation tools should not be viewed as substitutes for traditional democratic practices but rather as their complement and expansion. Increasing their effectiveness requires synergy between technological innovation, legal regulation, institutional responsiveness, and public trust.

Key words: digitalization, digital democracy, international actors, institutions, civil society, political participation, digital inclusion.